Zbarazh

var DrawingManagerData = {"mapZoom":14,"mapCenter":["49.6674810162","25.7722591514"],"mapObjects":[{"title":"Zbarazh","type":"marker","coordinates":[["49.6669623012","25.7721046562"]]}]}; var GoogleMaps = { map: null, mapZoom: (DrawingManagerData == "" ? 4 : DrawingManagerData.mapZoom), mapCenter: (DrawingManagerData == "" ? new google.maps.LatLng(24.886436490787712, -70.2685546875) : new google.maps.LatLng(DrawingManagerData.mapCenter[0], DrawingManagerData.mapCenter[1])), existingAreas: (DrawingManagerData == "" ? "" : DrawingManagerData.mapObjects), renderedAreas: [], drawingManager: null, markerIcons: { "regular" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icons-land/vista-map-markers/32/Map-Marker-Marker-Outside-Chartreuse-icon.png", "hovered" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icons-land/vista-map-markers/64/Map-Marker-Marker-Outside-Azure-icon.png"}, init: function() { //Define Map Center View var mapOptions = { zoom: this.mapZoom, center: this.mapCenter, mapTypeControlOptions: { mapTypeIds: [google.maps.MapTypeId.ROADMAP,google.maps.MapTypeId.TERRAIN, google.maps.MapTypeId.SATELLITE] }, mapTypeId: google.maps.MapTypeId.TERRAIN }; this.map = new google.maps.Map(document.getElementById('map-canvas'), mapOptions); //draw existing areas this.drawExistingAreas(); }, drawExistingAreas: function() { for (var i in this.existingAreas) { //handle polygons if (this.existingAreas[i].type == "polygon") { var paths = []; for (var point in this.existingAreas[i].coordinates) { paths.push(new google.maps.LatLng (this.existingAreas[i].coordinates[point][0], this.existingAreas[i].coordinates[point][1])); } var area = new google.maps.Polygon({ paths: paths, strokeColor: '#FF0000', strokeOpacity: 0.8, strokeWeight: 2, fillColor: '#FF0000', fillOpacity: 0.35, title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type }); area.setMap(this.map); this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } //handle markers if (this.existingAreas[i].type == "marker") { var position = new google.maps.LatLng(this.existingAreas[i].coordinates[0][0], this.existingAreas[i].coordinates[0][1]); var marker = new google.maps.Marker({ position: position, icon: GoogleMaps.markerIcons.regular, title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type }); marker.setMap(this.map); this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } } }, drawLabel: function(object) { var marker = new MarkerWithLabel({ position: new google.maps.LatLng(object.coordinates[0][0], object.coordinates[0][1]), map: this.map, labelContent: object.title, labelAnchor: new google.maps.Point(30, 20), labelClass: "drawing_manager_read_only_label", // the CSS class for the label labelStyle: {opacity: 1}, icon: "http://placehold.it/1x1", visible: true }); } } jQuery(function() { GoogleMaps.init(); });

שם בפולנית: Zbaraż

שם באוקראינית: Збараж [Zbarazh]

שם בעברית: זברז'

שם ביידיש: זבאריזש (Zbarizh)

נתוני אוכלוסייה:

השנה	כלל האוכלוסיה	היהודים
1765	(?)	10
1830	8062	68
1890	8785	31
1900	8310	96

1910	9983	91
1921	8409	82
1931	(?)	70

הערות:
זבארז' ממוקמת כ 15 ק"מ צפונית מזרחית לטרנופול, על גדת נהר הניזנה (Hnizna) על גבי גבעה השולטת על המרחב שסביבה. מיקומה של זבארז' כעיר ספר בחלקה המזרחי של גליציה, הביא לביצורה של העיר מספר פעמים, ושרידי חלק מן המבצרים אלו עדיין קיימים בה. העיר נוסדה עוד לפני המאה הי"ג, ונבנה בה מבצר העשוי עץ, בחלקה הישן של העיר מגיניו וכל 1447 ב הטטארים במתקפות נשרף זה מבצר .ד"הי המאה בסוף כבר זבארסקי משפחת בידי (Stary Zbaraz) נהרגו בשריפה ואיתם גם הנסיך ואסיל נסויזקי ((Nesvizky Vasyl. הטירה נבנתה שוב באותו המקום ומאותם החומרים, ושוב מגיניה נספו בנסיבות דומות בשנת 1589, במתקפה של הנומאדים על העיר, אז פיקד על העיר יאנוש זבארסקי שבנייתו אבן עשוי מפואר מבצר (Novi Zbaraz) העיר של החדש בחלקה ונבנה מחדש שוקמה העיר .(Janusz Zbarski) הסתיימה סביב שנת 1626. מבצר זה עמד בהצלחה בימי פרעות ת"ח-ת"ט 9-1648 אל מול צבא הקוזאקים של חמלניציקי, אמנם, העיר והמבצר נכבשו ונשרפו ב 1675 בידי העות'מנים, ותושבי העיר גורשו כולם עד לכיבוש העיר מחדש בידי הפולנים. בראשית המאה הי"ח ניתנה העיר למשפחת וישניובייצקי (Wiśniowiecki) והללו הפכו את המבצר לארמון. מיקומה האסטרטגי של העיר לא מנע מחיילים רוסיים לבזוז את העיר בראשית המאה הי"ח. בשנת 1762 עברה העיר לידי משפחת פוטוצקי, והללו שלטו בעיר עד אמצע המאה הי"ט.

קרא עוד...
היהודים בזבארז'
למרות ההיסטוריה הארוכה של יהודים בזבראז', ועושרה התרבותי של קהילה זו, יש בידינו מידע דל יחסית שנאסף באופן בלתי ביקורתי. יהודים התיישבו בזבארז' כבר בסוף המאה הט"ו, ובסוף המאה הט"ז בידינו תעודה על חכירת העיר בידי שני שותפים – הפולני ניקולאי יונאסוביץ והיהודי ,תושב נובי זבראז', אפרים דוד. על פי העסקה שנחתמה ל- 3 שנים,. החכירה כללה את הנתינים, האחוזות, החובות וההכנסות תמורת 9,100 זהובים.
מעט מאוד ידוע לנו כיום על אופייה הכלכלי קהילת יהודי זבארז', אך אין ספק שהייתה זו קהילה המסוגלת להחזיק מספר רב של תלמידי חכמים, ודמויות בעלות שיעור קומה צמחו בה. במאבין הדמויות הבולטות ניתן להזכיר במאה הי"ז את ר' משה ב"ר לעמל סג"ל (נפטר ב- 1696). במאה הי"ח את ר' משה בן אליעזר רוקח (מחבר ספר מעשה רוקח), את ר' אברהם לייבוש ברנשטיין מברודי, ששימש מאוחר יותר גם כרבה של בורדי וגליציה כולה, ר' שאול, בנו של ר' מאיר מרגליות (מחבר ספר 'מאיר נתיבים'), ר' משולם פייבוש הלר, שמכתביו נדפסו הספרים 'דרך אמת', 'יושר דברי אמת' ו'לקטים יקרים', ומורו של ר' דוד שלמה אייבשיץ, פוסק ההלכה והדרשן, ר' זאב צבי בן ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב שהיה מגיד מישרים בזבארז' ומכתביו נדפסו ספריו 'תפארת צבי זאב' ו'רזין דאורייתא', ומבין הבולטים במאה הי"ט, ר' יוסף ב"ר משה באב"ד מטארנופול, אשר חיבר את הספר הלמדני הידוע 'מנחת חינוך', כיהן אף הוא זמן מה בזבאראז', אך בעקבות מלשינות גרשוהו השלטונות ונתקבל לרבנות בשניאטין ב- 1842 (נפטר ב- 1874).
נוסף על אלו, החל מסוף המאה הי"ט התקיימה בקהילה היהודית בזבארז' פעילות ציונית ומשכילית רחבת היקף. בין השנים 1890-1910 נוסדה בזבאראז' חברת "הציונים הצעירים", שמטרתה היתה לאסוף כספים לייסוד מושבה 'גאליצאית' בארץ-ישראל. ובעיר פעלו מספר ארגונים ציוניים נוספים כמו 'אחוות ציון'. 'איגוד ע"ש יהודה הלוי'. ב- 1903 הוקם איגוד נשים שתכליתו היתה לקדם את לימוד השפה העברית וההיסטוריה היהודית ובעיר פעל גם מועדון 'טוינבי-האלה', שנוסד במספר ערים בגליציה ובו התנהלו בו קורסים והרצאות. בית ספר ללימוד השפה העברית 'שפה ברורה' ב- 1908 החלה בפעילותה "אגודת דוברי עברית" שחבריה דיברו בינם לבין עצמם בעברית בלבד. ביה"ס החשוב ביותר בזבאראז' היה ביה"ס העברי "חינוך", שנוסד עוד ב 1907 והמשיך לפעול גם אחרי מלחמת העולם הראשונה. הפופולאריות וההשפעה של בית-ספר זה היו גדולות, ורוב הציבור היהודי בזבאראז' שלח את ילדיו אליו, מן המתבוללים ועד לחרדים. בביה"ס למדו 520 תלמידים ותלמידות, מהם 200 בלא תשלום. על-יד ביה"ס התקיימו שיעורי-ערב למבוגרים וכן ספריה ציבורית. במסגרת ביה"ס פעל גם ארגון "עבריה".
עוד יש להזכיר בתחום הספרות כי זבאראז' היתה מקום-הולדתו של ועלוועל זבאראזער, משורר ובדחן עממי נודע, ובה נולד גם החוקר הנודע של ספרות פולין וילהלם פלדמאן (1868- 1919). זבארז' היא גם מקום הולדתה של הסופרת שכתבה בפולנית, זוכת פרס ישראל (2008), אידה פינק (1921-2011).
עם מתן הזכויות ליהודים ב- 1874 היתה זבארז' אחת מ 45 הערים אשר במוסדותיהם המוניציפאליים לא נכללו יהודים. אמנם, בתוך שלושים שנה ב- 1904 נבחר בשלישית ראש-עיריה יהודי, הרוקח יעקב קרוק. כפי שנראה, גם בתקופה שבין המלחמות המצב הפוליטי של היהודים בהנהגת העיר היה מורכב, וידע עליות ומורדות.
מלחמת העולם הראשונה
עם תום המלחמה, בימי הכיבוש הבולשביקי ב- 1920 שרר שקט יחסי בזבאראז' והיהודים לא סבלו במיוחד ממעשי שוד או פגיעה חוץ מן החרמות של חנויות. אך מערכת היחסים שבין יהודים ושאינם יהודים בזבארז' הייתה עכורה במהלך השלטון הפולני. התנכלויות ומעשי אלימות מצד המשטרה המקומית, ופעמים רבות הוכו יהודים ברחובות העיר. כך קרה שגם חבר מועצת העיר היהודי, יעקב הלפרין, שהיה אדם די מבוגר הוכה ברחוב. בבית הספר הכללי עסק הכומר המקומי בפעילות

אנטישמית, וב 1927 מונה לתפקיד קומיסר בעיר פקיד ממשל שהיה נגוע באנטישמיות. כל אלו הביאו את ההנהגה היהודית לפנות לגרומי ממשל בכירים שונים, ולהגיש שאילתות ל'סיים'. הקשיים מבחוץ הביאו את הפלגים הפוליטיים הפנים-יהודיים להתאחד, ובבחירות בשנת 1927 למועצת העיר הוגשה רשימה הכוללת את כלל הגורמים הפוליטיים: המזרחי, התנועות הציוניות, בעלי מלאכה והחרדים. בשנת 1931 נבחר ראש עיר יהודי, אך בשנת 1933 לא נבחר אף נציג יהודי למועצת העיר.
מלחמת העולם השנייה
אחרי פרוץ המלחמה בספטמבר 1939 הגיעו לזבאראז' מאות פליטים יהודים ממערב פולין, ובעזרת הקהילה המקומית הם מצאו בעיר מחסה. מספרם הכולל של היהודים בזבאראז' היה באותה עת כ- 5,000. אמנם, עם הכיבוש הסובייטי חדלו להתקיים מוסדות הקהילה היהודית, המפלגות והארגונים הציבוריים רק בתי-כנסת לא נפגעו, וקהל המאמינים המשיך להתפלל בהם. המסחר הסיטונאי חוסל והקמעונאים סגרו באופן הדרגתי את חנויותיהם, ובעלי מלאכה רבים אולצו להתארגן בתאגידים. בסוף יוני 1940 הוגלו רבים מבין הפליטים שבזבאראז' לפנים ברית-המועצות. עם הכיבוש של הגרמנים הנאציים ב 22.6.1941 נמלטה קבוצה לא גדולה של יהודי זבאראז' מזרחה, יחד עם הכוחות הנסוגים של הצבא האדום. הגרמנים נכנסו לעיר ב- 6.7.1941, אך כבר יומיים קודם לכן, עם עזיבת הכוחות הסובייטים, אירעו פרעות שבמהלכן נרצחו מספר יהודים בידי האוקראינים המקומיים. זאת תוך האשמת היהודיים ברציחתם של אסירים פוליטיים אוקראינים, שהומתו על-ידי הסובייטים לפני נסיגתם. באמצע יולי 1941 דרשו הגרמנים להקים יודנראט בזבאראז', אשר שיתף פעולה עם דרישות הנאצים. ב- 6.9.1941 נקראו גברים יהודים להתייצב בכיכר לפני בניין העיריה, הנאספים הוקפו על-ידי המשטרה האוקראינית ויחידות ה-אס.אס שהגיעו מטארנופול, ולאחר סלקציה הוצאו מתוכם 76 איש, בעיקר משכילים, והובלו ליער לוביאנקי, שם הוצאו להורג. בחורף 1941- 1942 ובאביב 1942 נלקחו גברים יהודים מזבאראז' למחנות-העבודה שבסביבה, ובקיץ באותה השנה התבצעו כמה אקציות בהן נרצחו בבורות או נשלחו למחנה ההשמדה בעלז'ץ. בסתיו 1942 הוקם בזבאראז' גיטו, שלתוכו הוכנסו גם קבוצות יהודים מן היישובים הקרובים. הגיטו היה פתוח, אך היציאה מתחומו הוגבלה והיו קשיים בהשגת מזון. יהודי זבאראז' החלו בהכנת מחבואים בגיטו לקראת האפשרות של אקציות נוספות. כן חיפשו מקומות סתר ביערות הסמוכים ואצל מכרים נוצרים. במקביל נמשכו הרציחות והמשלוחים לבעלז'ץ. חורף 1942-1943 גרם להחמרת מצבם של שרידי קהילת זבאראז', והרעב והמחלות הפילו חללים רבים. עם זאת, הידיעות על שינוי המצב בחזית לרעתה של גרמניה עודדו את יהודי זבאראז' להגברת מאמציהם להצלה. ביערות הסמוכים נבנו בונקרים, אך הקשיים בהשגת מזון לשהייה ממושכת, וכן יחס עויין של האוכלוסיה המקומית שערכה מצוד מתמיד אחר המסתתרים ביערות - הכבידו מאוד וצימצמו אפשרויות ההצלה בדרך זו. ב- 7.4.1943 הוצאו להורג בקירבת העיר יותר מ- 1,000 מיהודי זבאראז' והסביבה שנמצאו בגיטו, וב- 8.6.1943 חוסל הגיטו סופית. אחרוני יהודי זבאראז' מצאו את מותם בקברות המוניים ליד העיר, וזבאראז' הוכרזה בידי הנאצים כ 'יודנריין' 'נקייה מיהודים'. רק קבוצות קטנות של יהודים שוטטו עדיין ביערות בסביבה, וקומץ יהודים הסתתרו אצל מכריהם הנוצרים. בין אלה שהסתירו אחדים מיהודי זבאראז' יש לציין את יוזף איבאשקיביץ (לשעבר מנהל בי"ס, ניספה באושוויץ) וסגן-ראש העיר לשעבר שובר. הללו סייעו למכריהם היהודים למצוא מקלט בכפר קרטובצה ודאגו לכל צרכיהם. אך רוב-רובה של האוכלוסיה המקומית הלשינו על היהודים המסתתרים והסגירו אותם בידי הגרמנים. תופעה זו נמשכה עד לימים האחרונים של הכיבוש הנאצי, ואף חיילי הוורמאכט הנסוגים מן החזית הרוסית התעכבו לרציחתם של היהודים שהסתתרו בכפרים. העיר שוחררה על-ידי הסובייטים ב- 6.3.1944. מיהודי זבאראז' ניצלו רק יחידים. שארית הפליטה יצאה את העיר לפולין, ומשם לארץ-ישראל ולמדינות אחרות.

אזור היסטורי-תרבותי: Eastern Galicia

פריטים רלוונטיים לקהילה

כותרת	סוג הפריט	שנה
Korespondencja na temat egzaminów rabinów wojew...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1937
Materiały dot. długów gmin żydowskich: Trembowl...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1716
Sprawozdania Starostw Powiatowych woj. tarnopol...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1928
Księga metrykalna zgonów Gminy żydowskiej wyzna...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1898
W sprawie emigracji - Adela Akiwison z córką ld...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1930 עד 1931
Księga metrykalna zgonów Gminy wyznaniowej żydo...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1930
"Statut für die israelitischen Cultusgemeinde i...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882

כותרת	סוג הפריט	שנה
"Charakterystyka powiatu i rozwój gospodarczy."	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1928
1. Okólniki, sprawozdania, korespondencja i inn...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
Смета приходов и расходов еврейской общины в ...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1916

פריטים נוספים

Source URL: http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/110971?order=type&sort=asc